

Туліна Ельбіс Євгенівна,
кандидатка юридичних наук,
асистентка кафедри екологічного права,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, Україна, м. Харків
e-mail: e.ye.tulina@nlu.edu.ua
ORCID 0000-0002-8780-5682

doi: 10.21564/2414–990X.154.234134
УДК 349.6(477)

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНТРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ

Розглянуто особливості правового регулювання інтродукції. Окреслено положення національного й міжнародного законодавства у цій сфері, а також зміст термінів «інтродуковані види» й «інвазійні види» і їх співвідношення з точки зору права. Наведено правову класифікацію інтродукції, розкрито її значення для правового унормування екологічних відносин. Обґрунтовано необхідність вироблення єдиного категоріально-понятійного апарату для регулювання відносин у сфері здійснення інтродукції щодо всіх природних об'єктів.

Ключові слова: екологічне законодавство; інтродукція; інвазійні чужорідні види; інтродукція об'єктів аквакультури; інтродукція з моря; об'єкти тваринного світу; об'єкти рослинного світу.

Туліна Э. Е., кандидат юридических наук, ассистент кафедры экологического права, Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Украина, г. Харьков.
e-mail: e.ye.tulina@nlu.edu.ua ; ORCID 0000-0002-8780-5682

Правовое регулирование интродукции в Украине

Рассмотрены особенности правового регулирования интродукции. Определены положения национального и международного законодательства в этой сфере, а также содержание терминов «интродукция» и «инвазивные виды» и их соотношение с точки зрения права. Приведена правовая классификация интродукции, раскрыто ее значение для правового нормирования экологических отношений. Обоснована необходимость выработки единого категориально-понятийного аппарата для регулирования отношений в сфере осуществления интродукции относительно природных объектов.

Ключевые слова: экологическое законодательство; интродукция; инвазивные чужеродные виды; интродукция объектов аквакультуры; интродукция с моря; объекты животного мира; объекты растительного мира.

Вступ. Сьогодні, у добу передових технологій, швидко розвиваються не тільки технології і зв'язки між країнами, а й суспільні відносини, що прямо або опосередковано впливають на державну екологічну політику. Серед антропо-

генних чинникiв, якi можуть негативно позначитися на структурних елементах екомережi, бiологiчного й ландшафтнього рiзноманiття в цiлому, слiд передусiм виокремити науково необгрунтовану iнтродукцiю окремих об'єктiв флори й фауни, наприклад, деяких видiв риб у водойми, залiсення степових i лучних територiй, створення монокультур у лiсових системах, унаслідок чого зникають дикi родичi культурних плодкових дерев i чагарникiв, тощо [10, с. 11]. Звiсно, їх наявнiсть викликає занепокоєння, оскiльки через дiю цих чинникiв завдається непоправна шкода природi, екосистемам i довкiллю в цiлому. Враховуючи це, серед завдань, якi передбачаються в Законi України «Про Основнi засади (стратегiю) державної екологiчної полiтики України на перiод до 2030 року» вiд 28 лютого 2019 року № 2697-VIII [16] є запобiгання неконтрольованому розповсюдженню iнвазiйних видiв i контроль за появою й поширенням таких видiв у природних екосистемах, у тому числi морських. Потрiбно зазначити, що схожi положення закрiпленi в Загальнодержавнiй програмi збереження бiорiзноманiття на 2005–2025 роки. З огляду на це серед очiкуваних результатiв виконання Програми вказано «запобiгати iнтродукцiї видiв органiзмiв, характерних для iнших природних рeгiонiв, якi можуть негативно вплинути на екосистеми, мiсцевi види або здоров'я населення» [21].

Таким чином, можемо констатувати, що державнi екологiчнi стратегiї та програми, серед iншого, передбачають також окреми заходи iз запобiгання iнтродукцiї, тобто поширення таких видiв, що є немiсцевими для цих територiй, зокрема й iнвазiйних. Отже, вбачаємо за доцiльне дослiдити iнтродукцiю загалом й iнвазiйних чужорiдних видiв зокрема, а також вiдносини, якi у зв'язку з цим виникають.

Передусiм наголосимо, що розглядуванi правовiдносини мають комплексний характер, пiдтвердженням цього є рiшення Європейського Парламенту вiд 22 жовтня 2014 р. № 1143/2014 щодо попередження й управлiння iнтродукцiєю й поширенням iнвазiйних чужорiдних видiв [33], яким затверджено регламент, що встановлює правила запобiгання, мiнiмiзацiї та пом'якшення негативного впливу iнтродукцiї та поширення (як умисного, так i випадкового) iнвазiйних чужорiдних видiв на бiорiзноманiття. Саме тому набуває актуальностi правова регламентацiя цих вiдносин i закрiплення як чiткого термiнологiчного апарату, так i належного правового механiзму їх реалiзацiї, що дасть змогу в нацiональному законодавствi врегулювати iнтродукцiю всiх видiв.

Аналіз літературних даних і постановка задачі дослідження. Досi iнтродукцiя не була предметом окремого комплексного дослiдження – представникiв науки екологiчного права. Не було i трактування цього поняття у законодавствi, а правове регулювання iнтродукцiї розглядалося лише в контекстi окремих правовiдносин. Хоча окреми науковцi наводили його дефiнiцiю. Так В. В. Шеховцов (V. V. Shekhovtsov) стверджує, що iнтродукцiя – це штучне введення виду до складу рослинного свiту поза межами його природного ареалу i окремо зазначає про деякi правовi засади iнтродукцiї об'єктiв аквакультури та iнтродукцiю з моря зразкiв видiв дикої флори та фауни [30, с. 373].

І. В. Гиренко (I. V. Gyrenko) розглядає інтродукцію у контексті аналізу положень Закону України «Про рослинний світ» 1999 р., а саме у сфері здійснення охорони, державного обліку і контролю у галузі використання й відтворення природних рослинних ресурсів [3]. Також в іншій своїй роботі авторка зосередила увагу на деяких особливостях міжнародно-правового регулювання інтродукції з моря [4, с. 10–13].

В. В. Курзова (V. V. Kurzova), висвітлюючи чинники біоагроз у контексті забезпечення біологічної безпеки, висловлює думку, що інтродуковані живі організми є одним із таких чинників біологічної небезпеки, адже біологічне забруднення відбувається внаслідок неконтрольованої інтродукції, тобто штучного переселення чужорідних організмів: рослин, тварин, мікроорганізмів [7, с. 37]. Підтримуємо цю точку зору, а також, що ці об'єкти треба розглядати як такі, що можуть здійснювати шкідливий біологічний вплив на навколишнє природне середовище. У контексті сказаного зауважити, що інвазійні чужорідні види флори й фауни неодноразово ставали предметом наших досліджень [27; 28; 34], але в цій роботі ми розглянемо правове регулювання інтродукції. Указане набуває особливої актуальності з огляду на те, що, як показує аналіз літератури, досі серед учених немає єдиного підходу до розглядуваних нами відносин, ба більше, взагалі бракує спеціальних досліджень у цій сфері.

Мета статті – охарактеризувати особливості правового забезпечення здійснення інтродукції на національному та міжнародному рівні; запропонувати шляхи вирішення проблемних питань у досліджуваній сфері.

Виклад основного матеріалу. Для досягнення поставленої мети насамперед необхідно звернутися до спеціалізованої природознавчої літератури, де термін «інтродукція» (від лат. *introductio* – введення) тлумачиться як переселення окремих видів і форм рослин і тварин у місцевості, де вони раніше не проживали [8]. На жаль, у нормах чинних національних нормативно-правових актів, як уже зазначалося вище, досі немає єдиного юридичного визначення терміна «інтродукція», яке б відбивало специфіку правового регулювання об'єктів рослинного й тваринного світу. Щоправда, відсутність загальноприйнятого тлумачення і розуміння згаданого поняття не заважає законодавцю послуговуватися ним. Так, у ст. 53 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» закріплено, що задля охорони навколишнього природного середовища від неконтрольованого й шкідливого біологічного впливу підприємства, установи й організації зобов'язані, серед усього іншого, забезпечувати екологічно безпечну інтродукцію, акліматизацію й реакліматизацію тварин і рослин тощо [17]. Як наголошують науковці, до заходів із забезпечення біологічної безпеки згідно зі ст. 53 цього Закону належить створення умов для здійснення екологічно безпечної *інтродукції рослин і тварин*, як це передбачено ст. 33 Закону України «Про рослинний світ» і ст. 50 Закону України «Про тваринний світ» [9, с. 280]. Зупинимось на положеннях згаданих законів.

Так, у ст. 3 Закону України «Про рослинний світ» *інтродукція* визначається як штучне введення виду до складу рослинного світу поза межами його при-

родного ареалу. Крім того, у ст. 33 цього Закону закріплено, що вимоги щодо здійснення iнтродукцiї цих об'єктів визначаються Положенням про iнтродукцiю та акліматизацiю рослин [20]. У цьому зв'язку зауважимо, що передбачене цією нормою Положення так і не було розроблено та прийнято, що, звiсно, негативно впливає на правове регулювання флористичних вiдносин.

У Законі України «Про аквакультуру» (ст. 1) йдеться про *iнтродукцiю об'єктів аквакультури* як діяльність із вселення гiдробiонтів (iнтродукцентів) у водні об'єкти (їх частини), що розташовані за межами їх природного ареалу, з метою забезпечення збільшення обсягів продукцiї аквакультури й здійснення рибогосподарської мелiорацiї за вiдсутності природного вiдтворення вселених органiзмів у нових місцях перебування [12]; а у ст. 19 визначено деякі особливості проведення iнтродукцiї об'єктів аквакультури. З огляду на Закон iнтродукцiя об'єктів аквакультури здійснюється на підставі науково-бiологiчного обґрунтування, в якому зазначаються мета, доцiльнiсть її здійснення, умови проведення iнтродукцiї, та передбачені заходи щодо попередження негативного впливу на стан місцевих видів водних бiоресурсів чи погіршення середовища їх iснування, шляхів мiграцiї та умов розмноження [12].

У Законі України «Про тваринний свiт» термін «iнтродукцiя» не використовується, але у ст. 50 йдеться про «переселення диких тварин» у нові місця перебування, що за своїм змістом і є iнтродукцiєю. Зокрема, у згаданому Законі мiститься теза про те, що таке переселення допускається в науково-дослiдних і господарських цiлях з урахуванням науково обґрунтованих експертних висновків із дозволу вiдповiдних органiв державної влади. Як вказано в Законі, самовiльне переселення диких тварин забороняється [22].

Зауважимо, що вивчення приписів законодавства дає підстави стверджувати, що в ньому термін «iнтродукцiя» використовується переважно коли мова йде про вiдтворення деяких природних об'єктів. Так, у Правилах вiдтворення лiсів закріплено, що *iнтродукцiя деревних порiд*, які мають перевагу над місцевими, може здійснюватися для покращення складу насаджень [11], а вiдповiдно до Закону України «Про Червону книгу України» вiдтворення *рiдкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів тваринного і рослинного свiту* у природні умови, де вони зростали, також може забезпечуватися шляхом *iнтродукцiї та реiнтродукцiї* таких об'єктів [23].

Наведене пiдтверджує висловлену на початку статті тезу про те, що у згаданих актах законодавець оперує терміном «iнтродукцiя», не наводячи його трактування. Не є винятком й інші нормативні акти з питань екологiї. Так, у ст.16 Закону України «Про природно-заповідний фонд» йдеться про те, що на території природних заповідників iнтродукцiя нових видів тварин і рослин забороняється [19]. Згiдно із ст. 3 Закону України «Про оцiнку впливу на довкiлля» серед видів діяльності, які помітно позначаються на стані довкiлля й пiдлягають оцiнці впливу на довкiлля, передбачається iнтродукцiя чужорiдних видів фауни і флори [18]. У Постанові КМУ «Про затвердження переліку видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів» передбачено вжиття

заходів із запобігання інтродукції й поширенню чужорідних видів рослин, які загрожують природним екосистемам [13].

Щоправда, на цьому перелік законодавчих приписів стосовно поняття, яке нами розглядається, вичерпується. Це дозволяє зробити висновок, що в переважній більшості документів міститься згадка про інтродукцію, але визначення наводиться лише у законах України «Про рослинний світ» (ст. 3), «Про аквакультуру» (ст. 1).

Для повноти розгляду питання зупинимося ще на одному моменті. Останнім часом законодавець також почав послуговуватися терміном «*інвазійні види*» [16], щоправда, не наводячи при цьому легального визначення даного терміна в жодному національному нормативно-правовому або підзаконному акті. На нашу думку, ці об'єкти необхідно розглядати в нерозривній єдності з «інтродукованими видами» і співвідносити їх як частина й ціле.

У контексті сказаного може постати логічне питання, чому потрібно відрізнити інтродукцію й інвазію в законодавчих приписах? Спробуємо дати відповідь. Передусім зауважимо, що з огляду на те, що *інвазійні чужорідні види* – це такі види, розповсюдження яких загрожують екосистемам, іншим видам, завдають шкоди економіці чи довкіллю [32, с. 48], інтродукованими є всі інвазійні види, однак назвати інвазійними всі інтродуковані види буде неправильно. Адже згідно із закріпленим на міжнародному рівні визначенням «*інвазійні чужорідні види*» – це немісцеві види, інтродуковані умисно або випадково за межами їх природного ареалу, де вони осіли, розмножуються й поширюються у способи, що завдають шкоди навколишньому середовищу, до якого їх було інтродуковано [25]. Спираючись на наведене, можемо сміливо стверджувати, що інтродуковані й інвазійні види не можна називати синонімами, оскільки останні завжди несуть потенційну або реальну загрозу, завдаючи шкоди навколишньому природному середовищу, натомість вжиття заходів з інтродукції може мати позитивний результат для відновлення біологічного різноманіття, (наприклад, коли мова йде про реінтродукцію, яка, до речі, є одним із видів інтродукції – заселення певним видом місць їх історико-природного ареалу перебування, де вони зникли чи знаходяться під загрозою зникнення [14]). Це потрібно враховувати при застосуванні вказаних термінів у законодавстві.

Розібравшись із суттю понять, перейдемо до вивчення міжнародно-правового регулювання інтродукції. Примітно, що в міжнародних документах, які стосуються правового регулювання флори та фауни, на відміну від національного законодавства, доволі часто можна зустріти термін «інтродукція». Отже, ознайомимося з їх нормами, передусім з тими, які оперують цим поняттям.

По-перше, запобігання інтродукції чужорідних видів, які загрожують екосистемам, місцям мешкання або видам, контроль або знищення таких видів покладається на договірні сторони Конвенції про охорону біологічного різноманіття (1992) [6]. Важливим є те, що ця норма передбачає попередження можливого шкідливого впливу інтродукованих чужорідних видів, які мають

саме iнвaziйнi властивостi. Положення ст. 8 (h) цiєї Конвенцiї розкриваються в документах, якi були прийнятi з метою його виконання.

Вiдповiдно до приписiв у додатку до Рiшення VI/23 «Чужорiднi види, якi загрожують екосистемам, мiсцям мешкання або видам», затверджене на 6-й Конференцiї Сторiн у 2002 р. «iнтродукцiя» означає умисне або випадкове перемiщення немiсцевого виду, за участi людини або без такої, за межами його природнього середовища iснування (попереднього або нинiшнього). До речi, таке перемiщення може вiдбуватися на територiї однiєї країни так i за її межами. Цей документ вирiзняє iнтродукцiю двох видiв: «умисна iнтродукцiя» та «випадкова iнтродукцiя», якi вiдрiзняються залежно вiд того, як було здiйснено вивiльнення цих чужорiдних видiв, а саме за участi людини чи без такої вiдповiдно [31]. Також особливостi здiйснення умисної iнтродукцiї живих змiнених органiзмiв у навколишнє природнє середовище передбачається Картахенським протоколом про бiобезпеку до вищезгаданої Конвенцiї [24].

По-друге, вжиття заходiв щодо попередження та усунення вже iснуючого негативного впливу немiсцевих видiв водно-болотних птахiв на аборигеннi види передбачається Угодою про збереження афро-євразийських мiгруючих водно-болотних птахiв (1995) [29]. Так, цим актом встановлена заборона умисної iнтродукцiї таких об'єктiв у навколишнє природнє середовище. Принагiдно слiд додати, що контроль за iнтродукцiєю чужорiдних видiв диких тварин, якi негативно впливають або можуть впливати на мiгруючi види, передбачається також Конвенцiєю про збереження мiгруючих видiв диких тварин (1979).

iнший термiн, який у цьому контекстi необхідно згадати, є «iнтродукцiя з моря». Конвенцiя про мiжнародну торгiвлю видами дикої фауни i флори, що перебувають пiд загрозою зникнення (1973) [5] визначає його як ввезення в країну будь-яких видiв, що виловленi в морському середовищi, яке не знаходиться пiд юрисдикцiєю цiєї держави. Примiтно, що на виконання положень цiєї Конвенцiї на сьогодні в України визначено порядок видачi сертифiкатiв на реекспорт та iнтродукцiю з моря зразкiв видiв флори та фауни [15].

Потрiбно також згадати Протокол про збереження i сталє використання бiологiчного та ландшафтного рiзноманiття (2008) [25], а також Протокол про сталий туризм (2011) [26] до Рамкової конвенцiї про охорону та сталий розвиток Карпат 2003 р. Цi документи передбачають приписи щодо запобiгання iнтродукцiї iнвaziйних чужорiдних видiв та (або) генетично модифiкованих органiзмiв, якi можуть мати негативний вплив на бiологiчне рiзноманiття, екосистеми, середовища iснування або його види в Карпатах.

Висновки. Вивчення приписiв мiжнародних i нацiональних актiв дає пiдстави зробити такі висновки. По-перше, на законодавчому рiвнi досi не закрiплено визначення поняття «iнтродукцiя»; по-друге, найбільш детально врегульованi вiдносини щодо iнтродукцiї об'єктiв аквакультури, а iншi об'єкти флори й фауни залишилися поза увагою. Отже, питання трактування i розумiння поняття «iнтродукцiя об'єктiв тваринного свiту», його спiввiдношення з термiном «переселення» цих об'єктiв, так само як й «iнтродукцiя i переселення

об'єктів аквакультури/рослинного світу», залишаються відкритими. Звісно, вони мають бути вирішеними, оскільки це сприятиме підвищенню ефективності й дієвості регулювання відносин щодо інтродукції.

У цьому контексті видається правильною і цілком логічною думка А. П. Гетьмана (А. Р. Getman), що застосування в законах і кодексах екологічної спрямованості термінологічних визначень є виправданим і вкрай актуальним. Розробка еколого-правових понять і категорій, їх формування та офіційне внесення в чинне законодавство про довкілля, оптимальне застосування в текстах нормативно-правових актів юридичної термінології – це завдання, яке потребує свого невідкладного вирішення для просування ідеї створення на теренах України екологічної держави європейського зразка [2, с. 164, 166]. З огляду на це повністю погоджуємося і підтримуємо думку Г. В. Анісімової (Н. V. Anisimova), яка аналізуючи науково-теоретичні підходи до розуміння об'єктів екологічного права, наполягає на необхідності закріплення деяких правових категорій, а саме визначення основних термінів, при подальшій кодифікації екологічного законодавства Екологічного кодексу [1, с. 13].

Сподіваємося, що саме цей основний екологічний закон у майбутньому буде містити єдине визначення терміна «інтродукція». А поки цього не сталося, пропонуємо визначати *«інтродукцію» як переміщення будь-яких живих організмів, умисно або випадково, за межі свого природного ареалу (попереднього або нинішнього)*. Таке широке трактування цього терміна пояснюється необхідністю правового регулювання здійснення інтродукції всіх можливих видів, а також установа легальних способів.

Важливим видається і поділ інтродукції на види, який, на нашу думку, може здійснюватися за декількома критеріями, а саме: умисну й випадкову, тобто за участю людини або без такої участі; залежно від інтродукованого виду (об'єктів тваринного, рослинного, а також окремо об'єктів аквакультури); у межах попереднього та нинішнього природного ареалу, тобто інтродукція та реінтродукція відповідно тощо. Окреме місце займає інтродукція інвазійних видів (вона може бути також як умисна, так і випадкова, а також стосуватися всіх живих організмів, але завжди має реальний або можливий негативний вплив на навколишнє природне середовище). Такий поділ має значення для належного правового регулювання інтродукції з урахуванням особливостей всіх можливих видів.

Відносини у сфері інтродукції не є окремим правовим інститутом, незважаючи на наявну кількість споріднених норм, але вони посідають особливе місце в екологічному законодавстві, оскільки їх можна розглядати у контексті використання й відтворення природних ресурсів, а також охорони біологічного різноманіття й навколишнього природного середовища в цілому. Правове регулювання здійснення інтродукції залежить не тільки від інтродукованих об'єктів, а й мети і способу інтродукції (наприклад, з метою регулювання чисельності об'єктів тваринного, рослинного світу, об'єктів аквакультури або інтродукції з метою відтворення лісів тощо). Ще раз наголосимо, що особливу роль у регу-

лювання цих вiдносин вiдiграватиме саме iнтродукцiя iнвазiйних об'єктiв, якi можуть здiйснювати шкiдливий вплив на довкiлля.

Список лiтератури

1. Анісімова Г. В. Об'єкти екологічних правовiдносин: сучасні пiдходи. *Теорiя i практика правознавства*. 2014. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2014_1_16.
2. Гетьман А. П. Доктрина екологічного права та законодавства України : монографiя. Харків : Оберiг, 2019. 336 с. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/16889/1/Getman_Doktrina_mon2019.pdf.
3. Гиренко І. В. Правове регулювання охорони, державного облiку та контролю використання рослинних ресурсiв вiдповiдно до Закону України «Про рослинний свiт». *Бюлетень Мiнiстерства юстицiї України*. 2013. № 11. С. 188–195. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bmju_2013_11_50.
4. Гиренко І. В. Щодо деяких питань мiжнародно-правового регулювання iнтродукцiї з моря. *Забезпечення збереження водних ресурсiв в контекстi сталого розвитку* : матерiали круглого столу, органiзованого в рамках проєкту Жана Моне програми Еразмус+ «Екологічна полiтика i право ЄС» (м. Київ, 12 груд. 2017 р.). Київ, 2017. С. 10–13.
5. Конвенцiя про мiжнародну торгiвлю видами дикої фауни i флори, що перебувають пiд загрозою зникнення вiд 03.03.1973 р. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_129 (дата звернення: 24.05.2021).
6. Конвенцiя про охорону бiологічного рiзноманiття вiд 05.06.1992 р. Дата оновлення: 29.10.2010. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_030#Text (дата звернення: 24.05.2021).
7. Курзова В. В. Поняття та чинники бiозагроз у контекстi забезпечення бiологічної безпеки України. *Право i безпека*. 2011. № 1. С. 35–38. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2011_1_8.
8. Лесная енциклопедия : в 2-х т. / гл. ред. Г. И. Воробьев; ред. кол. : Н. А. Анучин, В. Г. Атрохин, В. Н. Виноградов и др. Москва : Сов. энциклопедия, 1985. 563 с.
9. Малишева Н. Р., Єрофєєв М. І. Науково-практичний коментар до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища». Харків : Право, 2017. 416 с.
10. П'ятий національний звіт України про виконання положень Конвенцiї про бiорiзноманiття : Мiнiстерство екологiї та природних ресурсiв України. Київ, 2015. 68 с. URL: <https://www.cbd.int/doc/world/ua/ua-pr-05-uk.pdf> (дата звернення: 24.05.2021).
11. Правила вiдтворення лiсiв : Постанова Кабiнету Мiнiстрiв України вiд 01.03.2007 р. № 303. Дата оновлення: 17.09.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/303-2007-п#Text> (дата звернення: 24.05.2021).
12. Про аквакультуру : Закон України вiд 18.09.2012 р. № 5293-VI. Дата оновлення: 02.03.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5293-17> (дата звернення: 24.05.2021).
13. Про затвердження перелiку видiв дiяльностi, що належать до природоохоронних заходiв : Постанова Кабiнету Мiнiстрiв України вiд 17.09.1996 р. № 1147. Дата оновлення: 15.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1147-96-п#Text> (дата звернення: 24.05.2021).
14. Про затвердження Порядку утримання i розведення диких тварин, якi перебувають у станi неволi або напiввiльних умовах : наказ Мiнприроди України вiд 30.09.2010 р. № 429. Дата оновлення: 11.12.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1384-10#Text> (дата звернення: 24.05.2021).
15. Про затвердження форм дозволу на iмпорт та експорт зразкiв видiв дикої фауни i флори, сертифікатiв на пересувнi виставки, реекспорт та iнтродукцiю з моря зазначених зразкiв, якi є об'єктами регулювання Конвенцiї про мiжнародну торгiвлю видами дикої фауни та флори, що перебувають пiд загрозою зникнення, та зразка заяви для їх отримання : наказ Кабiнету Мiнiстрiв України вiд 29.02.2012 р. № 107. Дата оновлення: 17.09.2020. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/ru/z0990-12> (дата звернення: 24.05.2021).
16. Про Основні засади (стратегiю) державної екологічної полiтики України на перiод до 2030 року : Закон України вiд 28.02.2019 р. № 2697-VIII. Дата оновлення: 28.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19> (дата звернення: 24.05.2021).

17. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-XII. Дата оновлення: 01.01.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12> (дата звернення: 24.05.2021).

18. Про оцінку впливу на довкілля : Закон України від 23.05.2017 р. № 2059-VIII. Дата оновлення: 01.12.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text> (дата звернення: 24.05.2021).

19. Про природно-заповідний фонд : Закон України від 16.06.1992 р. № 2456-XII. Дата оновлення: 27.05.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text> (дата звернення: 27.05.2021).

20. Про рослинний світ : Закон України від 09.04.1999 р. № 591-XIV. Дата оновлення: 17.03.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/591-14#Text> (дата звернення: 24.05.2021).

21. Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми збереження біорізноманіття на 2005–2025 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 22.09.2004 р. № 675-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-2004-р#Text> (дата звернення: 24.05.2021).

22. Про тваринний світ : Закон України від 13.12.2001 р. № 2894-III. Дата оновлення: 17.03.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2894-14> (дата звернення: 24.05.2021).

23. Про Червону книгу України : Закон України від 7 лютого 2002 р. № 3055-III. Дата оновлення: 18.12.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3055-14#Text> (дата звернення: 24.05.2021).

24. Протокол про біобезпеку до Конвенції про біологічне різноманіття від 12.09.2002 р. URL: http://http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_935 (дата звернення: 24.05.2021).

25. Протокол про збереження і стале використання біологічного та ландшафтного різноманіття до Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат : міжнародний документ від 03.02.2010 р. № 998_366. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_366/ed20100428/find?text=%B2%ED%E2%E0%E7%E8%E2%ED%B3+%F7%F3%E6%EE%F0%B3%E4%ED%B3+%E2%E8%E4%E8 (дата звернення: 24.05.2021).

26. Протокол про сталий туризм до Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат : міжнародний документ від 27.05.2011 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/001_004-11 (дата звернення: 24.05.2021).

27. Тулина Э. Е. Правовое регулирование инвазивных чужеродных видов растений по законодательству Молдовы, Беларуси и Украины (сравнительный анализ). «*Legesi viata*» («*Закон и жизнь*»). Кишинев, Респ. Молдова, 2019. Вып. № 1. С. 126–130.

28. Туліна Е. Є. Особливості юридичної термінології об'єктів тваринного світу, що негативно впливають на довкілля. *Проблеми законності*. 2020. Вип 148. С. 152–161. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.148.193303>.

29. Угода про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів від 04.07.2002 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_934#Text (дата звернення: 24.05.2021).

30. Шеховцов В. В. Інтродукція. *Велика українська юридична енциклопедія*. Харків : Право, 2018. Т. 14 : Екологічне право. 776 с.

31. Decision VI (23) on Alien Species that threaten ecosystems, habitats and species (COPVI, The Hague, April 2002) to which are annexed the. *Guiding Principles for the Prevention, Introduction and Mitigation of Impacts of Alien Species that threaten Ecosystems, Habitats or Species*.

32. McNeely J. A., Mooney H. A., Neville L. E., Schei P., Waage J. K. Global Strategy on Invasive Alien Species. (IUCN). 2001.

33. Regulation (EU) No. 1143/2014 of the European Parliament and of the Council of 22 October 2014 on the prevention and management of the introduction and spread of invasive alien species. OJ L 317.4.11.2014, 35–55.

34. Sokolova A. K., Tulina E. Ie. Legal Aspects of Invasive Alien Plant Species Regulation. *Environmental Policy and Law*. 2019. Vol. 49, is. 4/5. P. 300–305.

References

1. Anisimova, H.V. (2014). Ob'iekty ekolohichnykh pravovidnosyn: suchasni pidkhody. *Teoriia i praktyka pravoznavstva – Theory and Practice of Jurisprudence, issue 1*. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2014_1_16 [in Ukrainian].
2. Getman, A.P. (2019). Doktryna ekologichnogo prava ta zakonodavstva Ukrainy. Kharkiv: Oberig. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/16889/1/Getman_Doktrina_mon2019.pdf [in Ukrainian].
3. Gyrenko, I.V. (2013). Pravove reguljuvannja ohorony, derzhavnogo obliku ta kontrolju vykorystannja roslynnyh resursiv vidpovidno do Zakonu Ukrainy «Pro roslynnyj svit». *Biuleten Ministerstva yustytzii Ukrainy, 11, 188–195*. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bmju_2013_11_50 [in Ukrainian].
4. Gyrenko, I.V. (2017). Shhodo dejakyh pytan mizhnarodno-pravovogo reguljuvannja introdukcii z morja. *Zabezpechennja zbereshennja vodnyh resursiv v konteksti stalogo rozvytku: materialy kruglogo stolu, organizovanogo v ramkah projektu Zhana Mone programy Erasmus+ «Ekologichna polityka i pravo JeS»* (Kyiv, 12 grud. 2017 r.). Kyiv, 10–13 [in Ukrainian].
5. Konvencija pro mizhnarodnu torgivlju vydamy dykoi fauny i flory, shho perebuvajut pid zagrozoju znyknennja vid 03.03.1973 r. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_129.
6. Konventsia pro okhoronu biolohichnogo riznomanittia vid 05.06.1992 r. Data onovlennia: 29.10.2010. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_030#Text.
7. Kurzova, V.V. (2011). Poniattia ta chynnyky biozahroz u konteksti zabezpechennia biolohichnoi bezpeky Ukrainy. *Pravo i bezpeka – Law and Safety, 1, 35–38* [in Ukrainian].
8. Lesnaja jenciklopedija. (Vols. 1–2). G.I. Vorob'ev (Ed.) et. al. (1985). Moscow: Sov. Jenciklopedija [in Russian].
9. Malysheva, N.R., Jerofjejev, M.I. (2017). Naukovo-praktychnyj komentar do Zakonu Ukrainy «Pro ohoronu navkolyshn'ogo pryrodnogo seredovyshha». Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
10. P'iatyi natsionalnyi zvit Ukrainy pro vykonannia polozhen Konvetsii pro bioriznomanittia: Ministerstvo ekolohii ta pryrodnnykh resursiv Ukrainy. (2015). URL: <https://www.cbd.int/doc/world/ua/ua-nr-05-uk.pdf> [in Ukrainian].
11. Pravyla vidtvorennya lisiv: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 01.03.2007 r. № 303. Data onovlennja: 17.09.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/303-2007-п#Text>.
12. Pro akvakulturu: Zakon Ukrainy vid 18.09.2012 r. № 5293-VI. Data onovlennia: 02.03.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5293-17>.
13. Pro zatverdzhennia pereliku vydiv diialnosti, shcho nalezhat do pryrodookhoronnykh zakhodiv: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 17.09.1996 r. № 1147. Data onovlennja: 15.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1147-96-п#Text>.
14. Pro zatverdzhennja Porjadku utrymannja i rozvedennja dykyh tvaryn, jaki perebuvajut u stani nevoli abo napivvilnyh umovah: nakaz Minpryrody Ukrainy vid 30.09.2010 r. № 429. Data onovlennja: 11.12.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1384-10#Text>.
15. Pro zatverdzhennia form dozvolu na import ta eksport zrazkiv vydiv dykoi fauny i flory, sertyfikativ na peresuvni vystavky, reeksport ta introduktsiiu z moria zaznachenykh zrazkiv, yaki ye ob'iektamy rehuliuвання Konvetsii pro mizhnarodnu torhivliu vydamy dykoi fauny ta flory, shcho perebuvaiut pid zahrozoiu znyknennia, ta zrazka zaiavy dlia yikh otrymannia: nakaz Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 29.02.2012 r. № 107. Data onovlennja: 17.09.2020. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/ru/z0990-12>.
16. Pro Osnovni zasady (stratehiiu) derzhavnoi ekolohichnoi polityky Ukrainy na period do 2030 roku: Zakon Ukrainy vid 28.02.2019 r. № 2697-VIII. Data onovlennia: 28.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19>.
17. Pro okhoronu navkolyshnogo pryrodnogo seredovyshcha: Zakon Ukrainy vid 25.06.1991 r. № 1264-XII. Data onovlennia: 01.01.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>.
18. Pro ocinku vplyvu na dovkillja: Zakon Ukrainy vid 23.05.2017 r. № 2059-VIII. Data onovlennja: 01.12.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text>.

19. Pro pryrodno-zapovidnyj fond: Zakon Ukrainy vid 16.06.1992 r. № 2456-XII. Data onovlennja: 27.05.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text>.

20. Pro roslynnyj svit: Zakon Ukrainy vid 09.04.1999 r. № 591-XIV. Data onovlennja: 17.03.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/591-14#Text>.

21. Pro shvalennja Konceptii' Zagal'noderzhavnoi' programy zberezhenja bioriznomanittja na 2005–2025 roky: rozporjadzhennja Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 22.09.2004 r. № 675-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-2004-p#Text>.

22. Pro tvarynnyi svit: Zakon Ukrainy vid 13.12.2001 r. № 2894-III. Data onovlennja: 17.03.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2894-14>.

23. Pro Chervonu knygu Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 7 ljutogo 2002 r. № 3055-III. Data onovlennja: 18.12.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3055-14#Text>.

24. Protokol pro biobezpeku do Konvencii pro biologichne riznomanittja vid 12.09.2002 r. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_935.

25. Protokol pro zberezhenia i stale vykorystannia biolohichnoho ta landshaftnoho riznomanittja do Ramkovoї konvencii pro okhoronu ta stalij rozvytok Karpat: mizhnarodnyj dokument vid 03.02.2010 r. № 998_366. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_366/ed20100428/find?-text=%B2%ED%E2%E0%E7%E8%E2%ED%B3+%F7%F3%E6%EE%F0%B3%E4%ED%B3+%E2%E8%E4%E.

26. Protokol pro stalij turyzm do Ramkovoї konvencii' pro okhoronu ta stalij rozvytok Karpat: mizhnarodnyj dokument vid 27.05.2011 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/001_004-11.

27. Tulina, E.Ye. (2019). Pravovoe regulirovanie invazivnyh chuzherodnyh vidov rastenij po zakonodatel'stvu Moldovy, Belarusii i Ukrainy (sravnitel'nyj analiz). «*Legeasi viata*», issue 1, 126–130 [in Russian].

28. Tulina, E.Ye. (2020). Osoblyvosti yurydychnoi terminologii ob'ektiv tvarynnoho svitu, shcho nehatyvno vplyvaiut na dovkillia [Revisiting the legal terminology of objects of fauna which have a negative impact on the environment]. *Problemy zakonnosti – Problems of Legality*, issue 148, 152–161. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.148.193303> [in Ukrainian].

29. Ugoda pro zberezhenja afro-jevrazijs'kyh migrujuchykh vodno-bolotnyh ptahiv vid 04.07.2002 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_934#Text.

30. Shehovcov, V.V. (2018). Introdukcija. *Velyka ukrai'ns'ka jurydychna encyklopedija*. (Vols. 1–20); Vol. 14: Ekologichne pravo. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].

31. Decision VI (23) on Alien Species that threaten ecosystems, habitats and species (COPVI, The Hague, April 2002) to which are annexed the. *Guiding Principles for the Prevention, Introduction and Mitigation of Impacts of Alien Species that threaten Ecosystems, Habitats or Species*.

32. McNeely, J.A., Mooney, H.A., Neville, L.E., Schei, P., Waage, J.K. (2001). Global Strategy on Invasive Alien Species. (IUCN).

33. Regulation (EU) No. 1143/2014 of the European Parliament and of the Council of 22 October 2014 on the prevention and management of the introduction and spread of invasive alien species. *OJ L 317.4.11.2014*, 35–55.

34. Sokolova, A.K., Tulina, E.Ie. (2019). Legal Aspects of Invasive Alien Plant Species Regulation. *Environmental Policy and Law*. Vol. 49. Issue 4/5, 300–305.

Tulina E. Ye., PhD in Law, Teaching Assistant of Department of Environmental Law, Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine, Kharkiv.

e-mail: e.ye.tulina@nlu.edu.ua ; ORCID 0000-0002-8780-5682

Legal regulation of introduction in Ukraine

The article considers the peculiarities of the legal regulation of introduction. The basis for research in this area is that among the anthropogenic factors that negatively affect the structural elements of the ecological network, biological and landscape diversity in general, at the present stage should be noted scientifically unsubstantiated introduction of individual flora and fauna. That is why the legal regulation

of these relations and the consolidation of both a clear terminological apparatus and a proper legal mechanism for their implementation, which will allow the national legislation to regulate the introduction of all kinds, is becoming relevant.

This article outlines the provisions of national and international legislation in this area, as well as the meaning of the terms “introduced species” and “invasive species” and their relationship in terms of law. The legal classification of introduction is given, its value for legal standardization of ecological relations is revealed. The author substantiates the need to develop a single categorical-conceptual apparatus for regulating relations in the field of implementation of all natural objects. This work becomes especially relevant given that today among scientists there is no single approach to the relationship we are considering, moreover, there is no independent research in this area.

It is established that relations in the field of introduction occupy a special place in environmental legislation, as they can be considered in the context of the use and reproduction of natural resources, as well as the protection of biological diversity and the environment as a whole. Equally important, the legal regulation of the introduction depends not only on the introduced objects, but also on the purpose and method of introduction (for example, to regulate the number of objects of fauna, flora, aquaculture or introduction to reproduce forests, etc.).

Keywords: environmental legislation; introduction; invasive alien species; introduction of aquaculture objects; introduction from the sea; objects of fauna; objects of flora.

Рекомендоване цитування: Туліна Е. Є. Правове регулювання iнтродукцiї в України. *Проблеми законности*. 2021. Вип. 154. С. 186–197. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990X.154.234134>.

Suggested Citation: Tulina, E.Ye. (2021) Pravove rehuliuвання introdukcii v Ukraini [Legal regulation of introduction in Ukraine]. *Problemy zakonnosti – Problems of Legality, issue 154, 186–197*. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990X.154.234134> [in Ukrainian].

Надiйшла до редакцiї 17.06.2021 р.